

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Analiza i typologia socjopedagogicznych badań nad młodzieżą robotniczą prowadzonych w okresie powojennym w województwie katowickim

Author: Elżbieta Górnikowska, Barbara Gramlewicz

Citation style: Górnikowska Elżbieta, Gramlewicz Barbara. (1986). Analiza i typologia socjopedagogicznych badań nad młodzieżą robotniczą prowadzonych w okresie powojennym w województwie katowickim. W: W. Bobrowska-Nowak, A. Radziejewicz-Winnicki (red.), "Problemy społeczno-wychowawcze w środowisku młodzieży" (S. 49-63). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Elżbieta Górnikowska, Barbara Gramlewicz

Analiza i typologia socjopedagogicznych
badań nad młodzieżą robotniczą
prowadzonych w okresie powojennym
w województwie katowickim

W okresie powojennym ukazało się w Polsce wiele prac zawierających wyniki badań nad klasą robotniczą wielkoprzemysłowego regionu województwa katowickiego. Na tym tle zróżnicowane okazuje się zainteresowanie badaczy młodzieżą robotniczą jako odrębną kategorią badawczą. Konieczność intensywnych badań empirycznych nad młodzieżą dzisiaj nie budzi wątpliwości; czy jednak w równym stopniu była dostrzegana w latach minionych, w przeciągu całego 38-letniego okresu istnienia Polski Ludowej?

Celem niniejszego artykułu będzie przeanalizowanie ogólnego stanu badań zarówno socjologicznych, jak i pedagogicznych nad młodzieżą robotniczą. Przedstawiony materiał powinien dostarczyć odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu młodzież stanowiła przedmiot zainteresowań naukowców, jakie kwestie podejmowano w badaniach prowadzonych w okresie powojennym w województwie katowickim, na czym polegała ich nowość. Intencją naszą nie jest bynajmniej ukazanie wszystkich badań w zakresie omawianej problematyki, lecz jedynie wybranych, najbardziej cennych, a równocześnie najbardziej typowych, które zainteresować mogą pedagogów. Ograniczona objętość niniejszego artykułu nie pozwala na analizę wielu interesujących prac o charakterze czy to historycznym, czy psychologicznym. Nie negując przeto wartości tych badań, przyjęto jednak zastrzeżenie, iż przedmiotem uwagi będą przede wszystkim badania pedagogiczne i socjologiczne. Nieliczne wyjątki stanowić mogą badania psychologiczne, których autorzy przejawiali wyrażne intencje pedagogiczne.

Podejmowane zadanie wymaga określenia samego pojęcia „młodzież”, który to termin używany jest do oddania wielu zróżnicowanych zakresów znaczeniowych. Nie wchodząc w szczegółowe rozważania, najogólniej okres młodzieńczy określić można jako czas, w którym młodzież

dojrzewa pod względem fizycznym, rozwija się umysłowo oraz dorasta pod względem społecznym. W niniejszej pracy zajęto się wyłącznie tą kategorią młodzieży, która dojrzała pod względem fizycznym i umysłowym — przyjmując za dolną granicę wieku 17 lat, a za górną 30 lat — a więc zgodnie z określeniem ekonomistów i demografów tzw. młodszymi rocznikami wieku produkcyjnego¹.

W większości przeprowadzonych analiz refleksje nad młodzieżą robotniczą stanowią część rozważań autorów; badania z reguły traktowane były globalnie, obejmując szerszą niż młodzież kategorię społeczną, tj. robotników w ogóle. W obrębie naszych zainteresowań znajdują się więc również te spośród badań, w których połowę populacji stanowili respondenci do 30 roku życia.

Badania nad młodzieżą regionu górnośląskiego prowadzone były przez różne instytucje i ośrodki naukowe (Śląski Instytut Naukowy, Uniwersytet Śląski, Politechnika Śląska, Główny Instytut Górnictwa, Wojewódzki Ośrodek Kulturalno-Oświatowy i inne), a publikacje, w których rozpatrywano omawianą problematykę, ukazywały się zarówno w wydawnictwach lokalnych, jak i centralnych, nie licząc prac magisterskich podejmowanych w Wydziale Pedagogiki i Psychologii czy w Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego.

Systematyczne badania nad bogatą i skomplikowaną na tym terenie problematyką społeczną zaczęły się dopiero od chwili zorganizowania Komisji Socjologicznej Śląskiego Instytutu Naukowego w 1958 roku, która podjęła próbę sformułowania ogólnego programu badań socjograficznych². Dokonując przeglądu najwcześniejszych badań skoncentrowanych w regionie górnośląskim, wspomnieć trzeba, iż niejednokrotnie problematyka młodzieży przewijała się przy okazji podejmowania innych tematów w sposób marginalny. Przykładem mogą być badania Wandy Mrozek³, dotyczące modelu społecznego rodziny górniczej, w tym pracy zawodowej dzieci rodzin górniczych oraz pozycji dzieci w rodzinie, czy badania Adama Kurzynowskiego⁴ dotyczące wpływu macierzyństwa na pracę kobiet zamężnych, gdzie jedną z kategorii badawczych stanowiła grupa kobiet w wieku do 24 lat. Ogólnie jednak widoczna jest skąpa liczba publikacji o tematyce wyłącznie młodzieżowej, opartych na badaniach empirycznych. Jest to poważna luka, nie licząc bowiem kilku

¹ A. Radziejewicz-Winnicki: *Identyfikacja z zawodem, grupą roboczą i zakładem pracy*. Katowice 1979, s. 11.

² W. Mrozek: *Podstawowe przeobrażenia społeczne w województwie katowickim w okresie XX-lecia PRL*. Katowice 1965, s. 3; idem: *Stan i potrzeby badań socjograficznych w województwie katowickim*. „Biuletyn Śląskiego Instytutu Naukowego” 1960, nr 15.

³ Idem: *Rodzina a zawód*. „Biuletyn Śląskiego Instytutu Naukowego” 1963, nr 39.

⁴ A. Kurzynowski: *Wpływ macierzyństwa na pracę kobiet zamężnych*. „Biuletyn Śląskiego Instytutu Naukowego” 1963, nr 39.

wyjątków, sięga ona końca lat sześćdziesiątych. Omawiany stan rzeczy zasadniczo zmienił się dopiero w latach siedemdziesiątych, kiedy to młodzież województwa katowickiego znalazła właściwe sobie miejsce, stając się przedmiotem zainteresowań autorów prezentujących zarówno rozważania o charakterze czysto teoretycznym, jak i przedstawiających opracowania badań empirycznych. Poważną rolę w rozwoju badań odegrał Uniwersytet Śląski, a przede wszystkim działający od 1974 roku (w chwili powstania pierwszy i jedyny w Polsce) Zakład Pedagogiki Pracy Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego. Nieliczny, bo sześciuosobowy, zespół pracowników w stosunkowo krótkim czasie zebrał niemały dorobek badawczy, stanowiący istotną część wkładu w całokształcie badań nad młodzieżą regionu górnośląskiego⁵.

Podstawowa trudność, jaka wyłania się w trakcie podejmowania próby syntezy prowadzonych do tej pory badań, związana jest z niejednorodnym charakterem materiału empirycznego. Publikacje dotyczące młodzieży robotniczej są zróżnicowane nie tylko pod względem zainteresowań, ale również zamierzeń badawczych autorów, stosowanego aparatu pojęciowego, wykorzystanych metod, technik i narzędzi badań czy wreszcie charakteru badanych populacji (głównie chodzi tu o wielkość i typ). W efekcie rozmaita jest zawartość informacyjna tych prac i różny zasięg analizowanych problemów. Niektórzy autorzy prowadzący badania w wąskim zakresie sugerują jedynie konieczność przeprowadzenia badań obejmujących większe zbiorowości i stwarzających możliwość

---

⁵ Prace badawcze omówione są w dalszej części artykułu; w tym miejscu powołujemy się jedynie na studia teoretyczne pracowników Zespołu Pedagogiki Pracy, dobitnie świadczące o zainteresowaniu problematyką młodzieży: A. Mężyk: *Problem pracy ludzkiej w piśmiennictwie naukowym*. „Chowanna” 1975, nr 2; J. Poplucz: *Praca zawodowa jako przedmiot badań pedagogicznych*. „Prace Pedagogiczne”. T. 5. Red. W. Goriszowski. Katowice 1976; idem: *Wybrane zagadnienia pedagogiki zakładu pracy*. Katowice 1978; idem: *Humanizacja pracy a pedagogika*. „Humanizacja Pracy” 1977, nr 6; A. Radziejewicz-Winnicki: *Rola szkoły zawodowej w przeciwdziałaniu zjawisku nadmiernej płynności załóg*. „Szkoła Zawodowa” 1975, nr 11; idem: *Pedagogiczne problemy związane z podejmowaniem pracy przez młodych robotników*. „Prace Pedagogiczne”. T. 5. Red. W. Goriszowski. Katowice 1976; idem: *Płynność kadr w gospodarce społecznej jako problem socjologiczno-pedagogiczny*. „Prace Pedagogiczne”. T. 8. Red. J. Poplucz i S. Tokarczyk. Katowice 1977; idem: *Działalność szkoły zawodowej w zakresie przygotowania młodzieży do przyszłej pracy na tle procesów intensywnego uprzemysłowienia kraju*. „Prace Pedagogiczne”. T. 10. Red. H. Gąsior. Katowice 1978; idem: *Ideowo-wychowawcze oddziaływanie czynników formalnych zakładu pracy na młodych pracowników*. „Prace Pedagogiczne”. T. 15. Red. H. Gąsior. Katowice 1982; J. Rzeźniczek: *Postawy zawodowe pracowników jako wynik oddziaływania ideowo-wychowawczego szkoły i zakładu pracy*. W: *Z teorii wychowania społeczno-zawodowego młodzieży*. Red. H. Gąsior. Katowice 1979; E. Syrek: *Niedostosowanie społeczne a poziom aspiracji zawodowych młodzieży szkół zawodowych*. „Prace Pedagogiczne”. T. 14. Red. J. Poplucz. Katowice 1980.

analizy wykraczającej poza konkretne przedsiębiorstwo, na przykład w skali określonej branży przemysłowej⁶.

Wszelka analiza opracowań tego typu wymaga przyjęcia określonych kryteriów selekcyjnych. Jako zabieg celowy uznano podział według najczęściej podejmowanych tematów badawczych. Wyodrębniono zatem kręgi tematyczne, wokół których skupiły się prowadzone badania.

I. Postawy wobec zawodu, zakładu i procesu pracy, a także ich wpływ na przebieg procesów adaptacyjno-integracyjnych

Problematyka ta cieszyła się i cieszy nadal dużym zainteresowaniem, jednakże przeprowadzenie wnikliwych studiów porównawczych jest wręcz niemożliwe, chociażby ze względu na różne czynniki, które wyodrębniano jako istotne wobec stosunku do zawodu czy procesu pracy. Wśród prac tematycznie zawierających się w tej grupie zwracają uwagę badania prowadzone przez Andrzeja Radziewicza-Winnickiego, podejmującego problematykę młodzieży robotniczej wielokrotnie. Płynność i stabilność kadr jako część szerszego problemu uwarstwienia i ruchliwości społecznej było zagadnieniem podjętym w badaniach przeprowadzonych wśród 696 osób w Przedsiębiorstwie Energomontażowym Przemysłu Węglowego w Chorzowie w roku 1970⁷. Kontynuację stanowiły badania w okresie do 1975 roku w środowisku pracowników Zjednoczenia Budowlano-Montażowego Przemysłu Węglowego (łącznie 1361 osób⁸).

Na szczególne zainteresowanie zasługują badania tego samego autora przeprowadzone w latach 1977—1978 w środowisku 1844 absolwentów szkół zawodowych województwa katowickiego: ślusarzy, mechaników i tokarzy zatrudnionych w momencie badań w różnych jednostkach organizacyjnych gospodarki uspołecznionej na terenie 38 województw w kraju⁹. Najliczniej reprezentowane było województwo katowickie — 796 osób poddanych badaniom. Problem ogólny, na którym skupiały się badania empiryczne, dotyczył faktycznego kształtowania się i przebiegu procesów identyfikacji z zawodem, grupą roboczą i zakładem pracy w środowisku absolwentów zasadniczych szkół zawodowych oraz wzajemnych związków i zbieżności pomiędzy miejscem pracy badanych a ro-

⁶ Zob. M. Strzoda: *Aktywność zawodowa i społeczna hutników. Studium porównawcze dwu zakładów*. Katowice 1977.

⁷ A. Radziewicz-Winnicki: *Pedagogiczne aspekty płynności załogi w zakładzie przemysłowym a racjonalny system wprowadzania do pracy*. „Prace Pedagogiczne”, T. 6. Red. W. Bobrowska-Nowak. Katowice 1977.

⁸ Idem: *Pedagogiczne i socjologiczne aspekty płynności załogi w zakładzie przemysłowym*. Katowice 1978.

⁹ Idem: *Identyfikacja z zawodem, grupą roboczą i zakładem pracy*. Katowice 1979.

dzajem i stopniem identyfikacji. Badania A. Radziewicza-Winnickiego istotne są nie tylko z racji nowatorstwa podejmowanego tematu, co przede wszystkim ze względu na specyficzne podejście badawcze stanowiące uwypuklenie aspektów pedagogicznych oraz socjologicznych badanych zjawisk.

Omawiając płynność i fluktuację załóg pracowniczych, a więc strukturę i dynamikę zatrudnienia wielu badaczy próbuje ustalić mechanizmy i kierunki przemian, motywy podejmowania i zwalniania z pracy oraz ruchliwość geograficzną. Wśród osób omawiających te zagadnienia należy wymienić J. Więcka¹⁰ (jego badania nad robotnikami Zabrzeńskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego, a następnie nad pracownikami kopalni „Murcki” i „Dębieńsko”, którymi objęto 2826 osób, były jednymi z pierwszych w okresie powojennym: lata 1958, 1959).

Społeczne środowisko pracowników przemysłu górniczego było przedmiotem wielu badań prowadzonych w latach sześćdziesiątych przez Gabriela Krausa¹¹. Niejako kontynuacją tych badań — w środowisku robotników dołowych i powierzchniowych kopalń województwa katowickiego — dotyczących między innymi postaw wobec zmian organizacyjnych systemu pracy oraz adaptacji społeczno-zawodowej są prace młodych socjologów — pracowników Zakładu Socjologii Pracy i Organizacji Uniwersytetu Śląskiego: Konrada Ciarkowskiego, Bohdana Doboszyńskiego, Jadwigi Kamińskiej-Reyman, Bronisława Klimińskiego, Edwarda Sołtysa, Wojciecha Stasińskiego (pod kierunkiem Władysława Jachera)¹². Badaniami objęto 1067 osób, z czego trzy czwarte (73,6%) stanowili ludzie młodzi w przedziale wieku 21—25 lat.

Poznanie ocen, zachowań, poglądów związanych z dziedziną pracy współczesnego człowieka to zagadnienie ważne dla praktyki społecznej;

---

¹⁰ J. Więcek: *Struktura zatrudnienia a płynność robotników w przemyśle węglowym w latach 1949—1959*. Katowice 1965; idem: *Wpływ ruchu załóg kopalni „Murcki” i „Dębieńsko” na ich strukturę*. „Biuletyn Śląskiego Instytutu Naukowego” 1966, nr 62.

¹¹ G. Kraus: *Środowisko społeczne robotników dołowych w kopalni „N”*. Dokumentacja prac naukowo-badawczych Głównego Instytutu Górnictwa. Katowice 1961; idem: *Socjologia zawodu górniczego w świetle własnych badań*. W: *Materiały z konferencji socjologii zawodów*. Warszawa 1963 (powielone); G. Kraus, F. Spiewak, H. Karmański, S. Gregorowicz: *Struktura załogi kopalni 1-Maja (ROW)*. Komunikat nr 351 GIG. Katowice 1965; G. Kraus: *Społeczne aspekty wdrażania postępu technicznego w górnictwie węgla kamiennego*. Katowice—Kraków 1968; idem: *Psychospołeczne aspekty zarządzania przedsiębiorstwem przemysłowym*. Gliwice 1975.

¹² Zob. *Socjologiczne aspekty wprowadzania czterobrygadowego systemu pracy w górnictwie węgla kamiennego. Raport z badań socjologicznych wykonanych w 1979 roku dla Katowickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego przez pracowników Zakładu Socjologii Pracy i Organizacji*. Red. W. Jacher. Katowice 1981.

podejmował je w swoich rozważaniach B. Klimiński¹³, natomiast prace badawcze w jednym z zakładów przemysłowych Sosnowca przeprowadził K. Ciarkowski¹⁴ (przedmiotem jego zainteresowania był głównie problem fluktuacji załogi).

Niezwykle interesujące są badania Jadwigi Rzeźniczek¹⁵, prowadzone w latach 1976—1979, między innymi w Sosnowcu oraz w Tychach, dotyczące zagadnienia integracji młodzieżowych zespołów robotniczych (objęto nimi 24 brygady, tj. 380 osób). Autorka przeprowadziła badania empiryczne, poświęcone pedagogicznym czynnikom integrowania zespołów pracowniczych, a także podjęła się badań eksperymentalnych, będących próbą sprawdzenia możliwości wychowawczego oddziaływania mistrzów na poziom integracji zespołów pracowniczych oraz ich wpływu na kształtowanie się postaw wobec pracy. J. Rzeźniczek miała poprzędniczkę w zakresie omawianej problematyki w osobie Marii Burkiewicz¹⁶, która w latach 1969—1971 podjęła badania wśród młodych górników (66% respondentów nie przekroczyło 30 roku życia) jednej z kopalń węgla kamiennego ROW.

W omawianym kręgu zagadnień mieści się również studium porównawcze Mirosława Strzody¹⁷. Autor interesował się przemianami w strukturze społeczno-zawodowej robotników oraz wpływem tych zmian na aktywność społeczno-polityczną oraz pozycję zawodową robotników w przedsiębiorstwie. Ogółem poddano badaniom 498 pracowników huty „Bobrek” i 799 pracowników huty „Zygmunt”. M. Strzoda podjął próbę analizy stopnia identyfikacji badanej zbiorowości z zawodem, za podstawę przyjmując opinie na temat zadowolenia z wykonywanego zawodu. W tym też jednym przypadku badacz wyraźnie wyodrębnił kategorię robotników młodych, tj. do lat 20. Wyniki, jakie uzyskał — wysoki poziom identyfikacji z zawodem wśród tych pracowników — proponuje traktować jednak bardzo ostrożnie, z rezerwą odnosząc się do opinii osób, które w większości po ukończeniu szkoły zawodowej podjęły pierwszą w życiu pracę.

---

¹³ B. Klimiński: *Niektóre zagadnienia procesu operacjonalizacji w badaniach środowiskowych determinant postaw wobec pracy zawodowej*. „Prace z Nauk Społecznych”. T. 5. Red. J. Sztumski. Katowice 1978.

¹⁴ K. Ciarkowski: *Analiza fluktuacji załogi Fabryki Kotłów Przemysłowych „FAKOP” w Sosnowcu w latach 1970—1974*. „Prace z Nauk Społecznych”. T. 5. Red. J. Sztumski. Katowice 1978.

¹⁵ W. J. Rzeźniczek: *Pedagogiczne czynniki integrowania zespołów pracowniczych*. Katowice 1981.

¹⁶ M. Burkiewicz: *Młodzi górnicy a proces integracji w zespołach robotniczych*. W: *Młodzi robotnicy, kwalifikacje, postawy, aspiracje*. Red. W. Wesołowski. Warszawa 1975.

¹⁷ M. Strzoda: *Aktywność zawodowa i społeczna hutników. Studium porównawcze dwu zakładów*. Katowice 1977.

Wybrane czynniki kształtowania się postaw wobec pracy stanowiły przedmiot badań przeprowadzonych przez socjologów: Ewę Kasprów¹⁸ — wśród kobiet jednej z hut katowickich w 1969 roku, oraz Marka Gramlewicza¹⁹ — wśród 92 pracowników huty „Silesia” w Rybniku w 1975 roku.

Wielość prac badawczych kierowanych pod kątem omawianej przez nas problematyki powoduje, że wyodrębniony krąg tematyczny jest niewątpliwie najobszerniejszy. Nie leży więc w możliwościach autorów niniejszego opracowania wnikliwe omówienie wszystkich prac, które na to zasługują. Staramy się wówczas napomknąć chociaż o ich autorach. Tak też czynimy w wypadku Zofii Ratajczak²⁰ oraz Jadwigi Szefer-Timoszenko i psychologów z nią współpracujących (Teresy Stolorz-Raab, Kazimierza Szatanika, Marii Szatanik, Teresy Seneczek, Marii F. Kołodziej)²¹.

Zamykając tę niezwykle bogatą grupę tematów, wypada zasygnalizować także jedną z najnowszych prac opartą na bardzo rozległych, a zarazem interesujących badaniach Krystyny Sajdok²² — pracownika Zakładu Badań Socjologicznych w Śląskim Instytucie Naukowym. Autorka podjęła między innymi problemy roli i znaczenia poszczególnych czynników psychospołecznych w kształtowaniu postaw i zachowań pracowników. Badaniami objęto 6348 osób z 42 zakładów przemysłowych, reprezentujących górnictwo węglowe, hutnictwo, przemysł lekki, budownictwo, przemysł elektromaszynowy, przemysł metali nieżelaznych oraz transport i komunikację.

---

¹⁸ E. Kasprów: *Czynniki adaptacji kobiet do zawodów tradycyjnie męskich (na przykładzie wybranej grupy pracownic fizycznych w hutnictwie)*. „Górnośląskie Studia Socjologiczne”. T. 10. Red. W. Mrozek. Katowice 1972.

¹⁹ M. Gramlewicz: *Postawy wobec pracy załogi Rybnickich Zakładów Wyrobów Metalowych Huty „Silesia”*. „Prace z Nauk Społecznych”. T. 5. Red. J. Sztumski. Katowice 1978.

²⁰ Z. Ratajczak: *Funkcjonowanie człowieka w sytuacjach innowacyjnych w środowisku pracy*. W: *Psychologiczne problemy funkcjonowania człowieka w sytuacji pracy. Wiedza o pracy ludzkiej a praktyka społeczna*. Red. W. Wosińska. Katowice 1980.

²¹ J. Szefer-Timoszenko, T. Stolorz-Raab: *Praca jako wartość*; J. Szefer-Timoszenko, T. Stolorz-Raab: *Wartość pracy zawodowej w środowisku wysoko kwalifikowanej kadry technicznej*; T. Seneczek: *Wpływ stażu pracy na percepcję pracy jako wartości*; K. Szatanik: *Identyfikacja pracownika z zakładem pracy*; M. Szatanik: *Miejsce przodownika pracy w strukturze nieformalnej zespołu najbliższych współpracowników*; M. F. Kołodziej: *Aspiracje kobiet pracujących zawodowo*. W: *Wartość pracy zawodowej*. Red. J. Szefer-Timoszenko. Katowice 1978.

²² K. Sajdok: *Psychospołeczne warunki pracy a polityka społeczna w zakładach przemysłowych*. Katowice 1981.

II. Oczekiwania i aspiracje zawodowe

Problem oczekiwań związanych z pracą zawodową poruszany był przez wielu badaczy w trakcie realizowanych badań empirycznych zarówno wśród uczniów szkół zawodowych, jak i młodych pracowników. Zagadnienie to najczęściej przewija się jednak w formie bardzo luźnych postulatów, sugestii wskazujących na konieczność spełnienia pewnych konkretnych oczekiwań w celu ograniczenia płynności kadr pracowni-
czych. Jeśli chodzi natomiast o literaturę zawierającą studia nad zagad-
nieniem oczekiwań jako tematem naczelnym, to jest ona niezwykle ubo-
ga, i to nie tylko w odniesieniu do terenu wyznaczonego jako nas inte-
resujący (województwo katowickie), co w ogóle w skali kraju. Wyodręb-
nienie takiej grupy tematycznej musi mieć zatem swoje uzasadnienie
i w naszym przekonaniu wystarczającym, a zarazem najważniejszym uza-
sadnieniem jest waga społeczna tego problemu. Stosunek młodych ludzi
do pracy zawodowej, zakładu, grupy roboczej, wyznaczony przez wiele
czynników: społecznych, psychicznych, organizacyjnych, aktualną pozy-
cję zawodową itp., wymaga poznania i świadomego kierowania.

Na wnikliwą uwagę zasługują badania Jana Poplucza²³ przeprowado-
ne na Śląsku w latach 1974—1976 w 34 zakładach przemysłowych. Ba-
daniami objęto kilka grup zawodowych; w liczbie tej znajdowali się tak-
że absolwenci zasadniczych szkół zawodowych. Ogółem poddano bada-
niom aż 6340 osób. Na podstawie uzyskanych wyników autor sugeruje,
że istnieje możliwość pokierowania oczekiwaniami zawodowymi pracow-
ników, tak aby wykorzystać je do wzmocnienia więzi zespołowych, które
w największym stopniu przyczynią się do kształtowania właściwej po-
stawy zawodowej. Tak wysoką lokatę oczekiwań społecznych można wy-
jaśnić poszukiwaniem w pracy zawodowej spełnienia jednej z najważ-
niejszych potrzeb ludzkich — potrzeby kontaktu, życzliwości, oddźwięku
społecznego oraz potrzeby samourzeczywistniania się w pracy²⁴.

Środowiskowe uwarunkowania aspiracji oraz ich kierunki to zagad-
nienia rozważane przez J. Szefer-Timoszenko²⁵, zilustrowane wynikami
kilkuletnich badań nad aspiracjami, przeprowadzonych w ok. 1000-oso-
bowej grupie ludzi zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej. Analiza
aspiracji życiowych ludzi pracujących stanowiła również dla autorki
jedną z prób pośredniego wnioskowania o identyfikacji z sytuacją pracy²⁶.

²³ J. Poplucz: *Oczekiwania zawodowe pracujących*. „Studia Socjologiczne” 1977, nr 2.

²⁴ Por. także idem: *Czego oczekujemy pracując?*. „Argumenty” 1975, nr 2.

²⁵ J. Szefer-Timoszenko: *Aspiracje w życiu człowieka*. Katowice 1981.

²⁶ Idem: *Identyfikacja z sytuacją pracy a aspiracje zawodowe*. W: *Psycholo-
giczne problemy funkcjonowania człowieka w sytuacji pracy*. Red. W. Wośńska.
Katowice 1980.

Badania Ewy Syrek²⁷ dotyczą także problemu aspiracji, jednakże odnoszą się do młodzieży zasadniczych zawodowych szkół przyzakładowych. Autorka w latach 1978—1979 poddała badaniom 754 uczniów (w tym także młodocianych pracowników) z resortu górnictwa, budownictwa oraz przemysłu maszynowego. Aspiracje życiowe młodzieży analizowane są na tle niedostosowania społecznego osób badanych.

Aspiracje życiowe młodzieży w sposób pośredni stanowiły również przedmiot zainteresowania Krystyny Duraj-Nowakowej²⁸. Badania przeprowadzone w 1974 roku objęły 421 uczniów Zasadniczej Szkoły Górniczej z kopalni „Nowy Wirek” w Rudzie Śl. Wśród młodzieży z różnych regionów kraju 50,8% stanowiła młodzież województwa katowickiego.

W tej grupie tematycznej na uwagę zasługują także (choćby ze względu na wielkość badanej grupy — ogółem 2000 osób) badania Dariusza Leszczyńskiego²⁹, mające na celu uzyskanie obrazu aspiracji uczącej się młodzieży robotniczej Górnej Śląska.

Kończąc, należałoby jeszcze napomknąć, że hierarchia wartości związanych z pracą zawodową była przedmiotem roztrząsań B. Klimińskiego³⁰ oraz L. A. Gruszczyńskiego³¹, który swoje badania przeprowadził w 1981 roku.

III. Motywy i uwarunkowania wyboru zawodu. Losy zawodowe absolwentów

Kształtowanie właściwych motywów wyboru szkoły ponadpodstawowej i zawodu, który uczeń, a potem absolwent powinien widzieć jako swoje przyszłe miejsce pracy, jest sprawą istotną, tym bardziej że badania w tym zakresie świadczą o braku związków między uczęszczaniem

²⁷ E. Syrek: *Aspiracje życiowe młodzieży niedostosowanej społecznie*. Dysertacja doktorska, praca nie publikowana. Katowice 1982; Por. także idem: *Niedostosowanie społeczne a poziom aspiracji zawodowych młodzieży szkół zawodowych*. „Prace Pedagogiczne” T. 14. Red. J. Popłucz. Katowice 1980.

²⁸ K. Duraj-Nowakowa: *Motywy wyboru zawodu i plany życiowe młodzieży górniczej (na podstawie badań w Zasadniczej Szkole Górniczej kwk „Nowy Wirek” w Rudzie Śl.)*. „Prace Pedagogiczne”. T. 8. Red. J. Popłucz i S. Tokarczyk. Katowice 1977.

²⁹ D. Leszczyński: *Aspiracje uczącej się młodzieży robotniczej*. „Prace Pedagogiczne”. T. 15. Red. H. Gąsior. Katowice 1982.

³⁰ B. Klimiński: *Hierarchia wartości młodych techników*. „Prace z Nauk Społecznych”. T. 9. Red. W. Mrozek. Katowice 1980; por. idem: *Wyniki badań nad aspiracjami zawodowymi, kulturalnymi i rodzinnymi młodych techników na przykładzie grupy pracowników elektrociepłowni w Łodzi*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika”. Toruń 1972, z. 49.

³¹ L. A. Gruszczyński: *Społeczne uwarunkowania podejmowania działań humanizacyjnych w przedsiębiorstwie przemysłowym*. Dysertacja doktorska, praca nie publikowana. Katowice 1982.

do szkoły zawodowej a podejmowaniem pracy w wyuczonym zawodzie³². Zagadnienie to podejmowały w swoich badaniach Kazimiera Korabiowska-Nowacka³³, Krystyna Duraj-Nowakowa³⁴, a także Eugeniusz Świdziński³⁵.

Z kolei losy zawodowe absolwentów oraz adaptacja społeczno-zawodowa nowo zatrudnionych stanowiły przedmiot badań J. Sokołowskiej³⁶, E. Świdzińskiego³⁷ oraz K. Korabiowskiej-Nowackiej³⁸. Szczególnie cenna jest praca ostatniej z wymienionych; wyniki jej badań obrazują losy zawodowe absolwentów i ich uwarunkowania (między innymi motyw wyboru szkoły, stosunek do zawodu). Zwraca uwagę wielkość populacji — łącznie 2483 osoby, z województwa katowickiego pochodziło 1703 absolwentów szkół reprezentujących takie zawody, jak mechanik obróbki skrawaniem, tokarz, górnik technicznej eksploatacji złóż czy elektromonter urządzeń hutniczych.

Badania wśród młodzieży szkół zawodowych prowadził również Erwin Gondzik³⁹. Jego zainteresowania skupiły się na problematyce wpływu karier edukacyjnych na dalsze sukcesy zawodowe. Prezentowane prawidłowości dotyczą grupy 354 uczniów zdolnych (z wybranych specjalności zawodowych szkół województwa katowickiego).

IV. Przygotowanie i przydatność zawodowa uczniów i absolwentów szkół zawodowych

Przegląd literatury poświęconej kształceniu młodych pracowników zwłaszcza dla przemysłu górniczego pozwala przyjąć za słuszne twierdzenie, że istnieje za mało naukowych opracowań złożonej i bogatej problematyki pedagogicznej, związanej ze szkolnictwem górniczym⁴⁰.

³² K. Korabiowska-Nowacka: *Metodyka i wyniki badań przydatności w pracy absolwentów szkół zawodowych*. Katowice 1980, s. 108.

³³ Ibidem.

³⁴ *Motywy wyboru zawodu...*

³⁵ E. Świdziński: *Losy pierwszych absolwentów liceów zawodowych*. „Szkoła Zawodowa” 1975, nr 11.

³⁶ Praca J. Sokołowskiej o absolwentach Państwowego Technikum w Bytomiu. Podaje za K. Duraj-Nowakowa: *Przegląd literatury pedagogicznej na temat szkolnictwa zawodowego*. W: *Z teorii wychowania...*

³⁷ E. Świdziński: *Losy pierwszych absolwentów...*

³⁸ K. Korabiowska-Nowacka: *Metodyka i wyniki badań...*

³⁹ E. Gondzik: *Praca z uczniem zdolnym. Z badań nad młodzieżą szkół zawodowych*. Katowice 1973; idem: *Problematyka ucznia zdolnego szkoły zawodowej (z badań karier szkolnych i zawodowych)*. „Studia Pedagogiczne” 1981. Red. K. Korabiowska-Nowacka i T. Nowacki. T. 43; idem: *Kariery edukacyjne uczniów zdolnych a powodzenie w pracy zawodowej. Z badań transferu sukcesów edukacyjnych na zawodowe*. Katowice 1982.

⁴⁰ K. Duraj-Nowakowa: *Przegląd literatury pedagogicznej...*

Badania eksperymentalne nad kształtowaniem postaw społeczno-gospodarczych młodzieży zasadniczych szkół górniczych prowadził Henryk Gąsior⁴¹ w latach 1969—1972 oraz 1972—1975. Badaniami objęto 530 uczniów, później pracowników górnictwa.

Przygotowanie młodzieży szkół zawodowych do roli współgospodarza zakładu pracy badał ponadto Zygmunt Wiatrowski⁴²; uczniowie wybranych szkół województwa katowickiego stanowili część populacji obejmującej także młodzież okręgu krakowskiego i bydgoskiego. Badania przeprowadzono w latach 1972—1973.

Autorzy podejmujący problematykę szkolnictwa zawodowego zwracają uwagę na fakt, że jakość kształcenia teoretycznego i praktycznego w szkołach górniczych budzi zastrzeżenia⁴³, jak również widoczny jest brak planowej orientacji zawodowej i szkolnej. Badania wykazały, że nauczyciel szkoły podstawowej i poradnia wychowawczo-zawodowa wywierają znikomy wpływ na zamierzenia uczniów (na Śląsku wpływ ten osiąga 1%)⁴⁴.

Zagadnienie przydatności zawodowej pojawia się w formie badań nad zgodnością między rodzajem pracy a kwalifikacjami badanych. Zaliczyć tu można prace K. Korabiowskiej-Nowackiej⁴⁵ oraz Andrzeja Mężyka⁴⁶. A. Mężyk podjął zagadnienie kształtowania się postaw uczniów wobec pracy zawodowej pod wpływem określonych czynników, między innymi wiedzy o pracy i zawodach. Badaniami objęto aż 12 000 młodzieży ze szkół zawodowych z takich resortów, jak: górnictwo, energetyka, handel, hutnictwo, przemysł maszynowy, rolnictwo oraz uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych w Sosnowcu. Ten sam autor, już w mniejszym zakresie, przeprowadził dość interesujące badania dotyczące wiedzy uczniów o narzędziach⁴⁷. Problem równowagi między poziomem wyma-

---

⁴¹ H. Gąsior: *Wychowanie społeczno-gospodarcze młodzieży szkół górniczych w procesie przygotowania teoretycznego*. W: *Z teorii wychowania społeczno-zawodowego...*

⁴² Z. Wiatrowski: *Przygotowanie młodzieży szkół zawodowych do roli współgospodarza socjalistycznego zakładu pracy*. „Prace Pedagogiczne”. T. 15. Red. H. Gąsior. Katowice 1982.

⁴³ K. Duraj-Nowakowa: *Motywy wyboru zawodu...*

⁴⁴ K. Korabiowska-Nowacka: *Metodyka i wyniki badań...*, s. 108.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ A. Mężyk: *Wpływ wiedzy o pracy ludzkiej na postawę uczniów wobec pracy zawodowej*. Dysertacja doktorska, praca nie publikowana. Katowice 1976; idem: *Start zawodowy i jego znaczenie w kształtowaniu pożądaných postaw do pracy*. W: *Funkcje pedagogiczne zakładu pracy. Problemy i badania*. Red. J. Poplucz. Katowice 1980; idem: *Wiedza młodzieży o pracy i zawodach*. „Studia Pedagogiczne” 1981. T. 43. Red. K. Korabiowska-Nowacka i T. Nowacki.

⁴⁷ Idem: *Znajomość narzędzi i ich wybór do zaplanowanych operacji technologicznych*. W: *Z teorii wychowania społeczno-zawodowego młodzieży...*

gań a poziomem wykształcenia podejmował K. Czarnecki⁴⁸. W tej grupie tematycznej na uwagę zasługują ponadto prace Jolanty Łaskawskiej⁴⁹, dotyczące wykształcenia i kwalifikacji zawodowych pracowników oraz zgodności kwalifikacji z zajmowanymi stanowiskami.

V. Problemy wykorzystania czasu pozaprodukcyjnego

Określony w ten sposób krąg tematyczny nie łączy się z sytuacją zawodową młodzieży i dotyczy zarówno młodzieży uczącej się, jak i pracującej. Początkowo zainteresowania badaczy skupiały się na określonej wybranej dziedzinie aktywności, możliwej do realizowania w czasie wolnym. Najczęściej były to zainteresowania sferą kultury i co się z tym wiąże procesem przyswajania przez młodzież robotniczą zdobyczy kulturalnych miasta. Znaczenie wyodrębnienia tych procesów było zarówno teoretyczne, jak i praktyczne, jako że adresatem sieci placówek kulturalno-oświatowych jest przede wszystkim młodzież robotnicza. Charakterystyczną cechą grupy robotników pracujących na Śląsku jest bardzo wysoki i ciągle wzrastający odsetek młodzieży napływowej, która przebywa skomplikowane procesy asymilizacyjne, między innymi proces dostosowywania się do warunków życia w mieście. Problemy te dostrzeżono dość wcześnie, o czym świadczą badania nad konsumpcją dóbr kulturalnych oraz potrzebami i zainteresowaniami w zakresie kultury przeprowadzone przez N. Chmielnickiego i R. Kijaka⁵⁰ w środowisku mieszkańców hoteli robotniczych miasta Gliwic w 1958 roku. Były to pierwsze badania w województwie katowickim w zakresie tej problematyki, a w ogóle jedne z pierwszych dotyczące młodzieży naszego województwa.

Pogłębione studia nad czasem wolnym powstałe na podstawie bogatego materiału badawczego pojawiły się w latach późniejszych. Budżetem i kulturą czasu wolnego młodzieży szkół zawodowych zajmował się

---

⁴⁸ K. Czarnecki: *Psychologiczna ocena uczniów ZSZ. „Szkoła Zawodowa”* 1975, nr 10. Por. także K. Czarnecki, G. Kiełtyka-Klar: *Psychologiczna charakterystyka uczniów szkół górniczych. W: Psychologiczne problemy funkcjonowania człowieka...*

⁴⁹ J. Łaskawska: *Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników zatrudnionych w kopalniach węgla kamiennego „Milowice” i „Sosnowiec”*. „Prace Pedagogiczne”. T. 6. Red. W. Bobrowska-Nowak. Katowice 1977; J. Grudziń: *Wychowawcza rola kursów zawodowych*. Katowice 1981.

⁵⁰ N. Chmielnicki, R. Kijak: *Konsumpcja dóbr kulturalnych mieszkańców hoteli robotniczych miasta Gliwic*. Katowice 1959. W sposób pośredni zagadnienia te porusza N. Chmielnicki w artykule *Powstawanie nowych więzi społecznych wśród mieszkańców hoteli robotniczych*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach”. Prace Filozoficzno-Społeczne Katedry Filozofii, Katowice 1962.

Henryk Gąsior⁵¹. Badania zostały przeprowadzone w latach 1973—1975 pod kierunkiem naukowym Zakładu Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego. Objęto nimi 5100 uczniów 25 zasadniczych szkół zawodowych z terenu kilku wybranych miast Polski, między innymi z Katowic i Chorzowa. W wyniku empirycznych studiów nad tym zagadnieniem autor sugeruje, iż badana młodzież wykazuje słabe przygotowanie teoretyczne i praktyczne do organizowania i racjonalnego wykorzystania czasu wolnego, a formy spędzania czasu wolnego są ubogie, mało aktywne i często przypadkowe. Pomimo uświadomienia sobie znaczenia oraz właściwego pojmowania kultury czasu wolnego, rodzice, nauczyciele i młodzież nie mają w tym zakresie wyrobionych praktycznych umiejętności, sprawności i nawyków.

Sposób spędzania czasu wolnego był jednym z zagadnień podejmowanych również przez A. Matejkę⁵². Jednakże te badania o charakterze sondażowym miały na celu raczej wstępne rozeznanie problematyki socjologicznej hutnictwa. Natomiast uczestnictwo w kulturze i potrzeby kulturalne stanowiły przedmiot zainteresowań F. Adamskiego⁵³. Wspomnieć należy ponadto o badaniach A. Gładysza⁵⁴ dotyczących amatorskiego ruchu artystycznego i czytelnictwa, przeprowadzonych wśród pracowników zakładu górniczego i hutniczego, K. Czarneckiego⁵⁵ z lat 1961—1968, dotyczących czytelnictwa wśród młodzieży, i wreszcie o pracy S. Tokarczyka⁵⁶ poświęconej kształceniu kultury estetycznej w szkole średniej, a opartej na wieloletnich obserwacjach prowadzonych w szkołach Zagłębia Dąbrowskiego.

Aby ostatecznie zamknąć omawiany krąg tematyczny, wypada zasygnalizować pracę najnowszą, bo stanowiącą rezultat przeprowadzonego w latach 1976—1980 badania socjologicznego w ramach problemu mię-

---

⁵¹ H. Gąsior: *Czas wolny młodzieży zasadniczych szkół zawodowych*. „Prace Pedagogiczne”. T. 10. Red. H. Gąsior. Katowice 1978.

⁵² A. Matejko: *Hutnicy na tle ich środowiska pracy. Wyniki badań socjograficznych w czterech polskich hutach*. Katowice 1964.

⁵³ F. Adamski: *Hutnik i jego rodzina*. „Górnośląskie Studia Socjologiczne”. T. 3. Katowice 1966. Zob. idem: *Innowacja w zakresie czasu pracy w hutnictwie*. „Górnośląskie Studia Socjologiczne”. T. 5. Katowice 1968.

⁵⁴ A. Gładysz: *Robotnicy a książki (studium problemu na przykładzie robotników bytomskich)*. Wrocław 1972; idem: *Uczestnictwo w kulturze. Wybrane problemy socjologiczne i wychowawcze na tle środowiska wielkoprzemysłowego*. Katowice 1974; idem: *Kultura środowisk wielkoprzemysłowych*. Katowice 1975. Uwagi krytyczne dotyczące stanu czytelnictwa książek w środowiskach robotniczych, jak też mankamenty dotychczasowych badań przedstawia A. Gładysz w artykule *Z teorii i praktyki badań czytelniczych*. „Górnośląskie Studia Socjologiczne”. T. 10. Katowice 1972.

⁵⁵ K. Czarnecki: *Wpływ literatury moralistycznej na postępowanie młodzieży*. „Chowanna” 1961, z. 3; idem: *Rola lektury w życiu czytelnika (wybrane zagadnienia)*. Katowice 1971.

⁵⁶ S. Tokarczyk: *Kształcenie kultury estetycznej w szkole średniej*. Katowice 1978.

dzyresortowego. Mowa o pracy E. Kasprów: *Wzory i modele aktywności kulturalnej w środowiskach robotniczych i inteligenckich*⁵⁷.

W literaturze przedmiotu coraz częściej można zauważyć opracowania poświęcone młodzieży i mające charakter studiów teoretycznych. Niewątpliwie świadczy to o dostrzeżeniu wagi problemów „młodzieżowych”. Wydaje się jednak, iż istnieje pilna potrzeba podjęcia oddzielnych badań nad młodzieżą robotniczą. Potwierdza to aktualny stan badań poświęconych głównie zagadnieniom klasy robotniczej, podczas gdy młodzież stanowi kategorię wyodrębnianą w sposób sztuczny. Przydatne mogłyby się zwłaszcza okazać badania o charakterze diagnostycznym, uwzględniające specyfikę tej grupy społecznej (styl życia, budżet czasu, uczestnictwo w życiu kulturalnym, charakterystyczne wzory zachowań związane z pracą itp.).

Wykonanie monografii młodzieży robotniczej województwa katowickiego o wysokiej wartości poznawczej i praktycznej nie jest zadaniem łatwym. Wymaga to bardzo dobrego przygotowania metodologicznego i teoretycznego z zakresu juwentologii oraz głębszego zainteresowania badaczy środowiskiem zawodowym, typowym dla tego regionu. Warunkuje to bowiem zdobycie wiarygodnych informacji o jego przedstawicielach.

---

⁵⁷ E. Kasprów: *Wzory i modele aktywności kulturalnej w środowiskach robotniczych i inteligenckich*. Katowice 1982.

Ельжбета Гурниковска, Барбара Грамлевич

ПРОБЛЕМАТИКА СОЦИОПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
РАБОЧЕЙ МОЛОДЕЖИ, ПРОВОДИМЫХ В ПОСЛЕВОЕННЫЙ ПЕРИОД
В КАТОВИЦКОМ ВОЕВОДСТВЕ (ПРЕДЛОЖЕНИЯ ТИПОЛОГИИ)

Резюме

Цель настоящей статьи — проанализировать общее состояние как социологических, так и педагогических исследований рабочей молодежи. Представленный материал является попыткой ответить на вопрос: в какой степени молодежь составляла предмет заинтересований ученых, какие вопросы затрагивались при исследованиях, проводимых в послевоенный период в Катовицком воеводстве, в чем заключалось их новшество?

Ограниченный объем работы не позволяет проанализировать все интересующие нас исследования, поэтому необходимо было отказаться от многих работ исторического или же психологического характера. Однако представлены некоторые позиции — наиболее типичные, а одновременно наиболее ценные, те, которые могут заинтересовать педагогов.

В настоящей работе авторы занимаются исключительно категорией молодежи, зрелой в физическом и умственном отношении, согласно определению экономистов

и демографов так наз. младшими представителями продуктивного возраста. В качестве предела возраста принят период между 17 и 30 годом жизни. В кругу заинтересований авторов нашлись те исследования, в которых респонденты до 30 года жизни составляли половину популяции. Полученные результаты могут послужить в недалеком будущем основой для монографии о рабочей молодежи в Катовицком воеводстве.

Elżbieta Górnikowska, Barbara Gramlewicz

SOME ISSUES OF THE POST-WAR SOCIO-PEDAGOGICAL STUDIES
OF THE KATOWICE DISTRICT WORKING CLASS YOUTH. PROPOSALS
OF TYPOLOGY

Summary

The paper aims at analyzing the general state of the studies — both sociological and pedagogical — concerning the working class youth. The material presented attempts to reply to the question: to what extent the youth was a subject of scholars' concern, what questions were raised by the researchers in the Katowice district in the post-war time, what was novel in this research work.

The volume of the elaboration does not permit to analyze all interesting issues, therefore some works treating either of the historical or psychological aspect were admitted. Only some selected positions were shown — those the most typical and the most valuable, that may raise the interest of the pedagogues.

The present paper deals merely with the problems of the youth mature physically and mentally, so-called, in accordance with the economists and demographs definition, junior group of the productive age. As the delimitation line the age of seventeen and thirty years was accepted. The authors were concerned with those researches that involved the population below thirty years of age. The findings may be used to elaborate a monography of the Katowice district working class youth.